

Pilt: Hiiumaa.ee

Teenuste kättesaadavus Hiiumaal

Tellijä: Sihtasutus Hiiumaa Arenduskeskus

Töö teostajad: Eesti Uuringukeskus OÜ,
MTÜ Noored ISE

September 2024

SISUKORD

METOODIKA	3
1. UURINGU EESMÄRK	3
2. MEETOD.....	3
3. SIHTRÜHM JA VALIM	3
4. KÜSITLUSE LÄBIVIIMINE	4
5. ANDMETE ANALÜÜS	4
TULEMUSED	5
1. KOKKUPUUTED ERINEVATE TEENUSTEGA HIIUMAAL.....	5
2. KOKKUPUUTED MUUSEUMIDE JA TULETORNIDEGA HIIUMAAL.....	7
3. HINNANGUD HIIUMAA SOTSIAALVALDKONNA TEENUSTELE	8
4. TEENUSTE ARENDAMISE JA PARENDUSVAJADUSED	11
5. KOGUKONNATEENUSTE PAKKUMINE.....	15
JÄRELDUSED JA SOOVITUSED	16
LISA 1	19

METOODIKA

1. Uuringu eesmärk

Hiiumaa teenuste kättesaadavuse uuring keskendus peamiselt kogukonna- ja sotsiaalteenuste olukorrale. Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada, milliseid teenuseid teatakse, millised vajavad arendamist ning millised on üldised kogukonna vajadused.

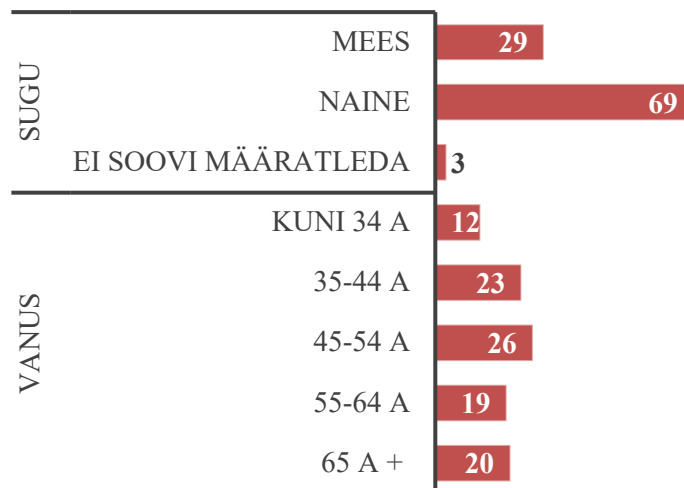
2. Meetod

Uuring viidi läbi kombineeritud meetodiga: kvalitatiivsed süvaintervjuud (7 tk) ning kvantitatiivne ankeetküsitlus Hiiumaa elanike seas veebi teel.

3. Sihtrühm ja valim

Süvaintervjuud viidi läbi Hiiumaa elanikega, kes on puutunud erinevates rollides kokku sotsiaalvaldkonna ja kogukonna teenustega. Intervjueeritavate hulgas oli ettevõtjaid, aktiivseid kogukonna liikmeid ja vallaametnikke.

Veebiküsitluse sihtgrupiks olid 15–aastased ja vanemad Hiiumaa elanikud. Vastajaid oli kokku 182. Valimi jaotus soo ja vanusegruppide lõikes on esitatud joonisel nr 1.

Joonis 1. Valimi jaotus taustatunnuste lõikes (% , n=182)

Vastajate seas on oluliselt rohkem naisi kui mehi, samuti on vanemate vanusegruppidega võrreldes vähem esindatud kuni 34-aastased. Uuringu tulemused ei ole representatiivsed Hiiumaa elanikkonna suhtes tervikuna.

4. Küsitluse läbiviimine

Koostöös tellijaga koostati uuringu läbiviimiseks eestikeelne intervjuukava ja küsitlusankeet, mis koosnes valdavalt kinnistest küsimustest, kuid lisatud oli ka kolm avatud küsimust.

Süvaintervjuud viidi läbi ajavahemikus 16.07–12.09. Veebiuuring toimus perioodil 7. august–4. september.

Süvaintervjuud viidi läbi intervjuueeritavatega kokkulepitud aegadel Zoomi ja Teamsi veebikeskkondades. Intervjuude pikkus jäi vahemikku 45–70 minutit.

Kvantitatiivse veebiküsitluse läbiviimiseks kasutati nn *best-effort* meetodit – avatud veebilingi kaudu koguti võimalikult palju vastuseid sihtrühma esindajatelt. Veebiuuring viidi läbi Eesti Uuringukeskuse küsitluskeskkonnas, mis on turvaline, tagab vastuste konfidentsiaalsuse ning on kohandatud töötama igas seadmes, sh nutitelefonis. Veebiankeedi keskmiseks pikkuseks oli u 10 minutit.

Uuringukutset koos veebilingi või QR koodiga levitati aktiivselt Hiiumaa Arenduskeskuse ja Hiidlaste Koostöökogu kanalites, vallavalitsuse veebilehel, Hiiumaa Heaks Facebooki grupis ja Hiiu lehes.

Viimase sammuna küsitlusprotsessis vaadati üle kõik vastused ning korrigeeriti ankeeti sisestatud avatud kommentaarid.

5. Andmete analüüs

Küsitlustulemuste töötlemiseks kasutati andmetöötluspakette *MS Excel* ja *SPSS*.

Käesolevas raportis on tulemused illustreeritud jooniste ja tabelitena. Joonistel ja tabelites toodud andmed on ümardatud arvutiprogrammide poolt ja seetõttu võib ridade või veergude summa moodustada kohati üle või alla 100%.

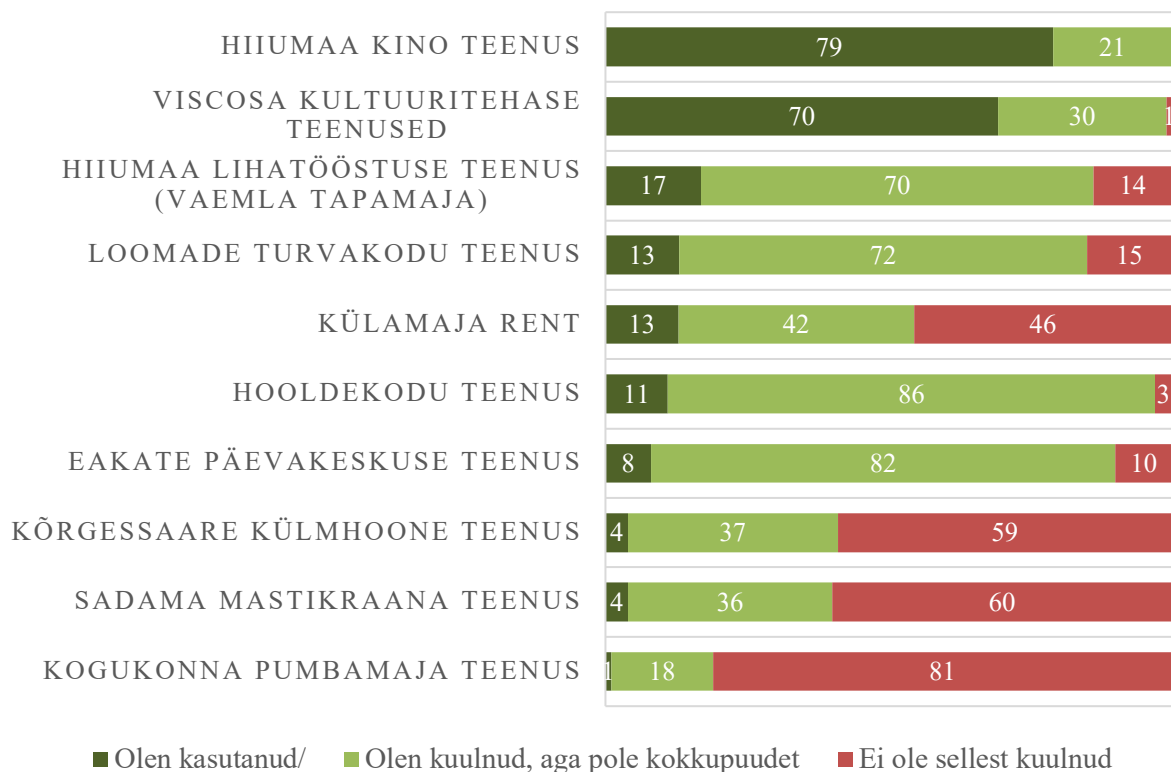
Jooniste allkirjades on välja toodud valimi vastajate arvud.

TULEMUSED

1. Kokkupuuted erinevate teenustega Hiiumaal

Uuringus kajastatud teenustest olid vastajad enim kasutanud Hiiumaa Kino ja Viscosa Kultuuritehase teenuseid (joonis 2). Hiiumaa Kino oli külastanud pea 80% ja Viscosa Kultuuritehase korraldatud sündmusi, üritusi jms 70% ning neid mittekülastanud olid samuti selliste teenuste olemasolust teadlikud.

Hiiumaa lihatööstuse teenuseid kasutanuid on ligi viiendik, loomade turvakodu, hooldekodu ja külamaja rendi teenusega on kokkupuuteid veidi enam kui kümnendikul ning eakate päevakeskuse kasutusega 8%. Kõrgessaare külmhoone, sadama mastikraana ja kogukonna pumbamaja teenuste kasutajaid on alla 5%, samuti on need võimalused hiidlastele kõige vähem teada. Kogukonna pumbamaja teenusest pole kuulnud üle 80% ning külmhoonest ja mastikraanast ligi 60%. Samuti on teiste teenustega võrreldes madalam teadlikkus külamaja rendi võimalusest, millest pole kuulnud pea pooled vastajatest. Seega tasub neist teenustest teadlikkuse tõstmisele senisest enam tähelepanu pöörata, et vastava vajaduse tekkides ei saaks infopuudus teenuste kasutamisel takistuseks.

Joonis 2. Kokkupuuted erinevate teenustega Hiiumaal (% , n=182)

Mõnel **Hiiumaal toimunud koolitusel** on osalenud pooled vastajad (51%), viiendik (19%) ei ole seni osalenud, kuid sooviks seda tulevikus teha ning 30% pole Hiiumaal koolitustel osalenud ega tunne selleks ka vajadust.

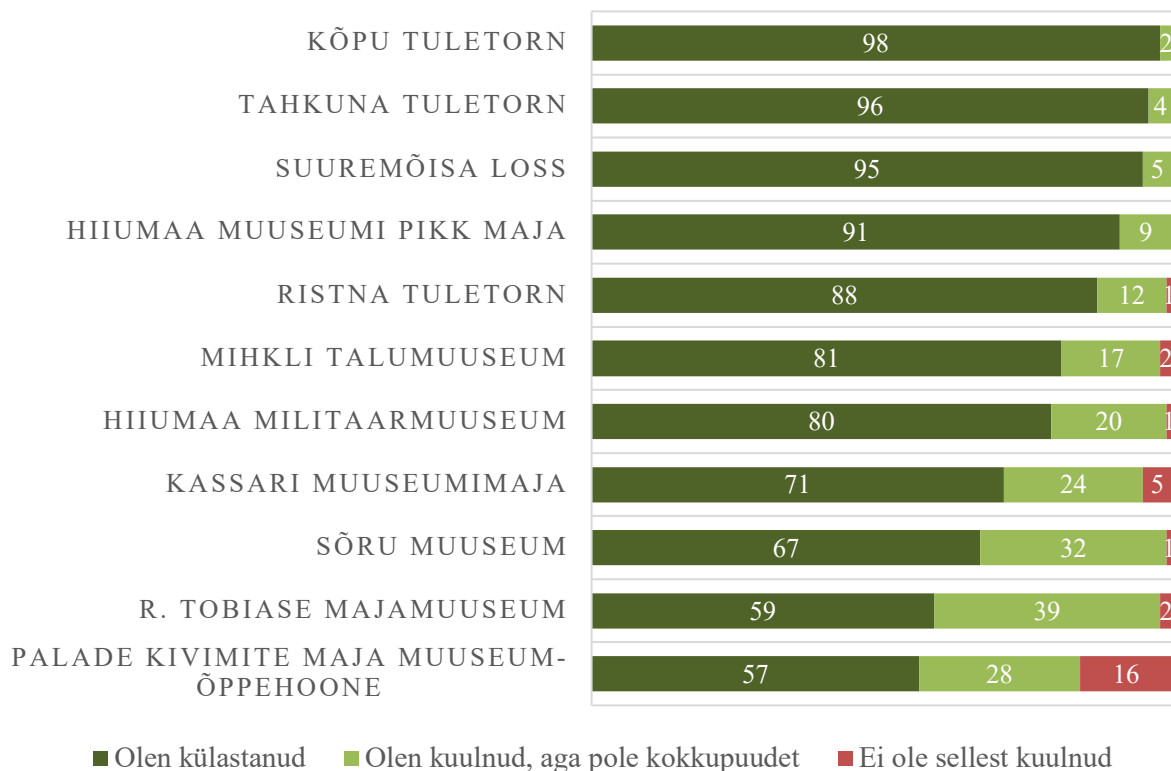
Enim on osaletud erinevatel Hiiumaa Arenduskeskuse korraldatud (14% koolitustel osalejatest) ning kunsti, käsitöö ja kujunduse teemalistel koolitustel (14%), samuti kultuuri- või keeleõppes (11%), IT (9%) ning ettevõtluse (6%) alastel koolitustel. 4–5% koolitustel osalejatest on käinud mõnel töö- või ametialasel, tervise/enesearengu, turismi, turunduse, masinajuhtimise, ehitusvaldkonna, aianduse ning vabatahtlikuks/kodanikuks olemise koolitustel, 3% arendanud ennast tootlustuse/toitumise valdkonnas ning 2% pere ja lastega seonduvatel teemadel. Läbitud koolituste korraldajatena toodi sagedaimini välja Hiiumaa Ametikooli ja Suuremõisa lossi (mõlemaid mainis 6% osalenutest).

Seni Hiiumaal toimunud koolitustel mitte osalenud, kuid sellest võimalusest **tulevikus huvitatud**, tundsid enim huvi ettevõtluse (31%), tervise- ja enesearengu (23%), käsi- ja puutöö (23%), haridusvaldkonna ja keeleõppe (17%), kultuuri/ajaloo (14%) ning IT alaste (14%) koolituste vastu. Lisaks eelnevale pakkusid veidi vähemal määral huvi ka aianduse (9%), ehituse (6%), turismi (6%) ning toitumise ja kokanduse (6%) teemalised koolitused.

2. Kokkupuuted muuseumide ja tuletornidega Hiiumaal

Hiiumaa tuletorne on uuringus osalenud valdavalt külastanud – kui Kõpu ja Tahkuna tuletornis on käinud pea kõik (96–98%), siis Ristna tuletorni külastanuid on veidi alla 90% (joonis 3).

Muuseumidest on kõige suurema külastatavusega Suuremõisa loss (külastanud 95%) ja Hiiumaa Muuseumi Pikk Maja (91%). 80% vastajatest on külastanud Mihkli Talumuuseumi ja Hiiumaa Militaarmuuseumi, ligikaudu 70% Kassari Muuseumimaja ja Sõru muuseumi ning veidi alla 60% R. Tobiase Majamuuseumi ja Palade Kivimite Maja muuseum-õppehoonet.

Joonis 3. Kokkupuuted Hiiumaa muuseumide ja tuletornidega (% , n=182)

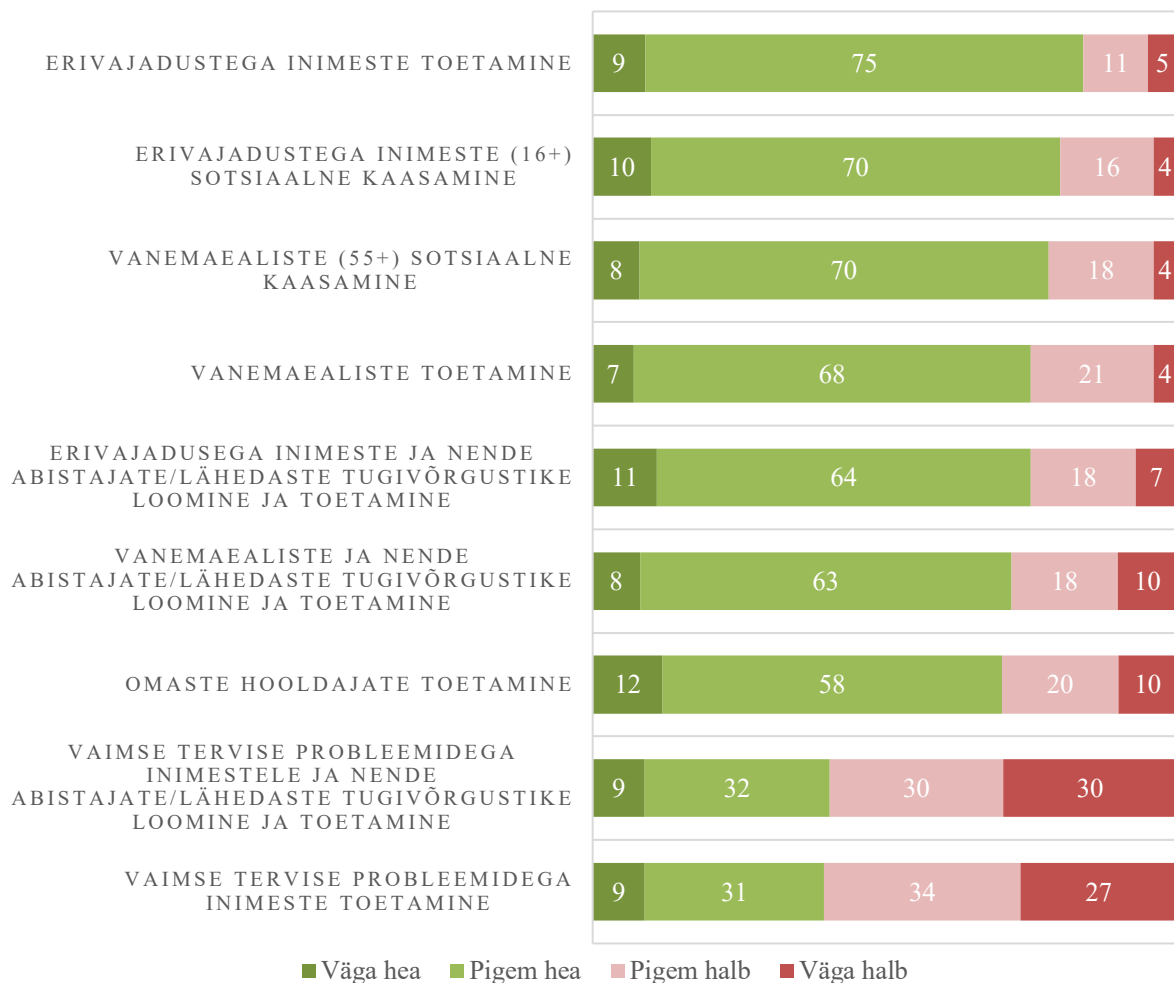
Neljandik vastajatest on külastanud lisaks eelpooltoodule veel teisigi muuseume.

Muude muuseumide all toodi enim välja Soera Talumuuseumit (13% kõigist vastajatest), lisaks mainiti Mihkel Kiibuse Kroogi talu (6%), Kogupere Elamuskeskust Tuuletorn (4%), Suursadamat (3%), Reigi Pastoraati (2%), Aino ja Oskar Kallase suvemaja (1%) ning Orjaku linnuvaatlustorni (1%). Ühel korral nimetati lisaks Ave Vitat, Vaemla villavabrikut, Kärkla Kultuurikeskuse galeriid ja näituseid, Nelja Nurga Galeriid, Ristna Merekaubamaja mereprahi muuseumit, Hiiu Õlle Koda (Kassari vana kuivati ja õlletegemise teemaline ekspositsioon) ning Jausa külas asuvat maja, mida on saanud külastada Avatud Talude Päeval.

3. Hinnangud Hiiumaa sotsiaalvaldkonna teenustele

Erinevate teenustega kokkupuudete kõrval paluti vastajatel hinnata ka **sotsiaalvaldkonna teenuste toimimist** Hiiumaal.

Vähemalt pooled vastajatest (51-76%¹) ei osanud erinevatele sotsiaalvaldkonna teenustele ilmselt kokkupuute puudumise tõttu hinnanguid anda. Sotsiaalvaldkonna teenustega kokkupuuteid omavad vastajad peavad neid harva väga hästi toimivaks (7–12%), kuid hindavad enamike teenuste puhul nende toimimist siiski pigem positiivselt kui negatiivselt (joonis 4).

Joonis 4. Rahulolu erinevate sotsiaalvaldkonna teenustega Hiiumaal (% , n=teenustega kokkupuudet omanud vastajad)

¹ Vanemaealiste (55+) sotsiaalne kaasamine 51%, vanemaealiste toetamine 61%, erivajadustega inimeste toetamine 65%, omastehooldajate ja vaimse tervise probleemidega inimeste toetamine 68%, erivajadustega inimeste (16+) sotsiaalne kaasamine 73%, vanemaealiste ja nende abistajate/lähedaste tugivõrgustike loomine ja toetamine 73%, erivajadustega inimeste ja nende abistajate/lähedaste tugivõrgustike loomine ja toetamine 76%, vaimse tervise probleemidega inimestele ja nende abistajate/lähedaste tugivõrgustike loomine ja toetamine 76%.

Enim rahulolevad ollakse erivajadustega inimeste toetamise (väga või pigem rahul 84%) ja sotsiaalse kaasamisega (80%). Ka erivajadustega inimeste ja nende abistajate/lähedaste tugivõrgustike loomist ja toetamist hindavad positiivselt kolmveerand selle teemaga kokku puutunutest.

Vanemaealist (55+) elanikkonda puudutavatest sotsiaalvaldkonna teenustest hinnatakse kõrgeimalt nende sotsiaalset kaasamist (rahulolevad 78%). Eakamatele vajaliku toetuse pakkumisega on üldiselt rahul kolmveerand ning vanemaealiste ja nende abistajate/lähedaste tugivõrgustike loomist ja toetamist hindab positiivselt veidi üle 70%. Ka omastehoolajate toetamisega on üldiselt rahul 70% vastajatest.

Oluliselt vähem rahul on Hiiumaa elanikud aga vaimse tervise probleemidega inimeste toetamise ning nende ja nende abistajate/lähedaste tugivõrgustike loomise ja toetamisega, millele andis positiivse hinnangu vaid ligi 40% vastajatest, samas kui ligi kolmandik pidas vastavat olukorda pigem halvaks ning pea sama palju väga halvaks.

Sotsiaalvaldkonna teenuste toimimisele negatiivseid hinnanguid andnud vastajatelt uuriti ka seda, **kuidas võiks** nende hinnangul **olukorda parandada**.

Vaimse tervise probleemidega inimeste toetamise puhul toodi peamise probleemidena välja vajalike spetsialistide (psühhiaatrid, psühholoogid) puudus ning teenuste puudumine või halb kättesaadavus. Samuti väljendati korduvalt muret vajaliku konfidentsiaalsuse pärast, näiteks: „*Minu meelest, kui lähed abi küsima, siis kogu küla teab ja nii jääb see enda mureks.*“ „*Hiiumaa väike, ei usu, et siinsed tegelejad suudavad tegutseda anonüümselt, lekib ja lekitatakse.*”

Lisaks toodi välja tugigruppide puudust ning nii valdkonna kohta rohkema info jagamise kui suurema mõistmise ja hoolivuse vajadust.

Vaimse tervise probleemidega inimestele ja nende abistajate/lähedaste tugivõrgustike puhul peeti peamiseks probleemiks tugivõrgustike puudumist ning sooviti nende loomist. Lisaks peeti vajalikuks teadlikkuse tõstmist ja valdkonnast info jagamist ning koolitusi, rõhutati taas valdkonna spetsialistide puudust ning vajadust teenuste kättesaadavuse parandamiseks.

Omastehoolajate olukorra parandamiseks soovitati suurendada neile makstavaid toetusi ja pakkuda paremat finantstuge, parandada vajaliku info liikumist, tagada parem arstide ja hooldajate kättesaadavus ning pakkuda neile nii koolitusi kui meelelahutusüritusi.

Vanemaealiste toetamisel nähti vajadust pakkuda neile suuremat materiaalist abi ja tuge (toit, majutus jms), parandada abi ja vajaliku info kättesaadavust ning kujundada eakate suhtes positiivsemat hoiakut. Ka vanemaealiste ja nende lähedaste tugivõrgustike puhul rõhutati vajadust parandada info kättesaadavust, samuti nähti vajadust kaasata valdkonda rohkem inimesi, luua puuduolevad tugivõrgustikud ning leida valdkonnale eestvedaja.

Erivajadustega inimeste toetamisel nähti vajadust rohkemate koolituste korraldamise ning parema teiste erivajadustega inimestega suhtlemise võimaldamise järele. Samuti võiks olla rohkem tugiisikuid ja tugigruppe, toetusi, koolitusi ja igapäevaellu kaasamist. Erivajadustega inimeste paremaks toetamiseks peaks kaasama ja koolitama rohkem abilisi, looma tugigruppe,

tegema vajaliku abi saamise rohkem kättesaadavaks, kaasama neid enam igapäevaellu, jagama infot ning parandama toitlustust hooldekodudes.

Süvaintervjuudest jäi kõlama, et omavalitsuse poolt pakutavate teenuste osas on intervjueeritutel erinevad kogemused ja ootused. Paljud neist on sotsiaalteenustega kokku puutunud tööalaselt või isiklikult, kuid üldiselt ilmnes, et teenuste osutamine ja nende kättesaadavus on piirkonniti erinev. KOV-i osalus ja panus teenuste korraldamisel on varieeruv ning sageli nähakse, et kohalike probleemide lahendamisel sõltutakse liialt üksikisikutest või väikestest gruppidest, mitte terviklikust süsteemist.

Sotsiaalteenuste toimimist hinnates leiti, et üldine kvaliteet on rahuldav, näiteks:

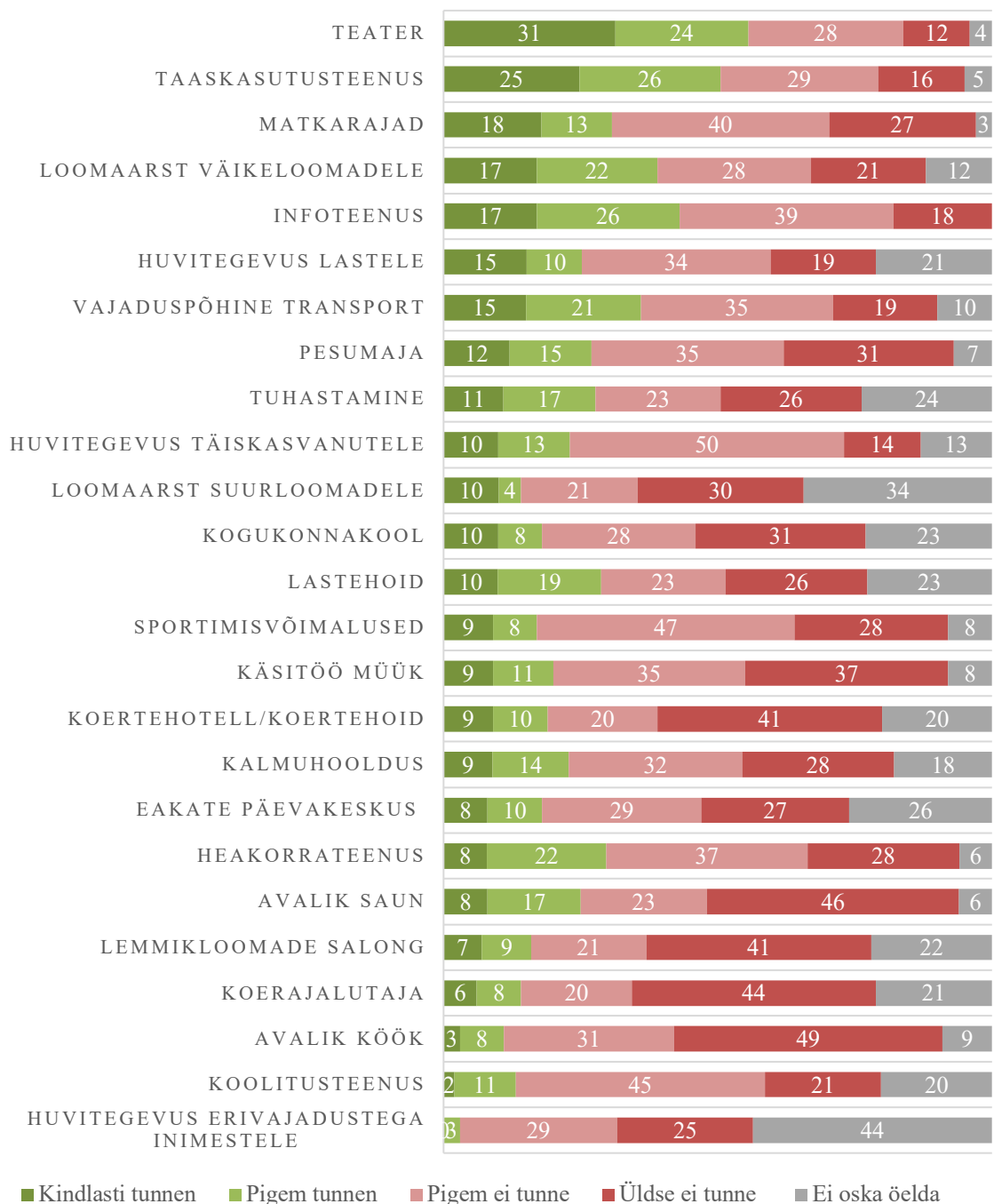
„Mulle tundub, et kui Hiiumaale loodi üks omavalitsus, siis sotsiaalpool oli see, mis jäi võrreldes varasema tasemega kõige rohkem kättesaadavaks ja selliseks kodulähedaseks ka ühinenud omavalitsuses. Igasuguste muude teenustega, mida varem vallad pakkusid, seal tehti ikka olulisi kärpeid.“

Samas arvati, et mitmes valdkonnas, näiteks omastehoolduse ja eakate hoolduse puhul, on vajalikud parendused. Eriti puudutati probleeme, mis seonduvad teenuste kättesaadavusega ja ressursinappusega, nagu hooldustöötajate vähesus ja nende ülekoormus.

4. Teenuste arendamise ja parendusvajadused

Lisaks olemasolevate teenuste kasutamisele ja nende toimimise hindamisele on oluline teada ka seda, millistest teenustest või tegevusvõimalustest puudust tuntakse.

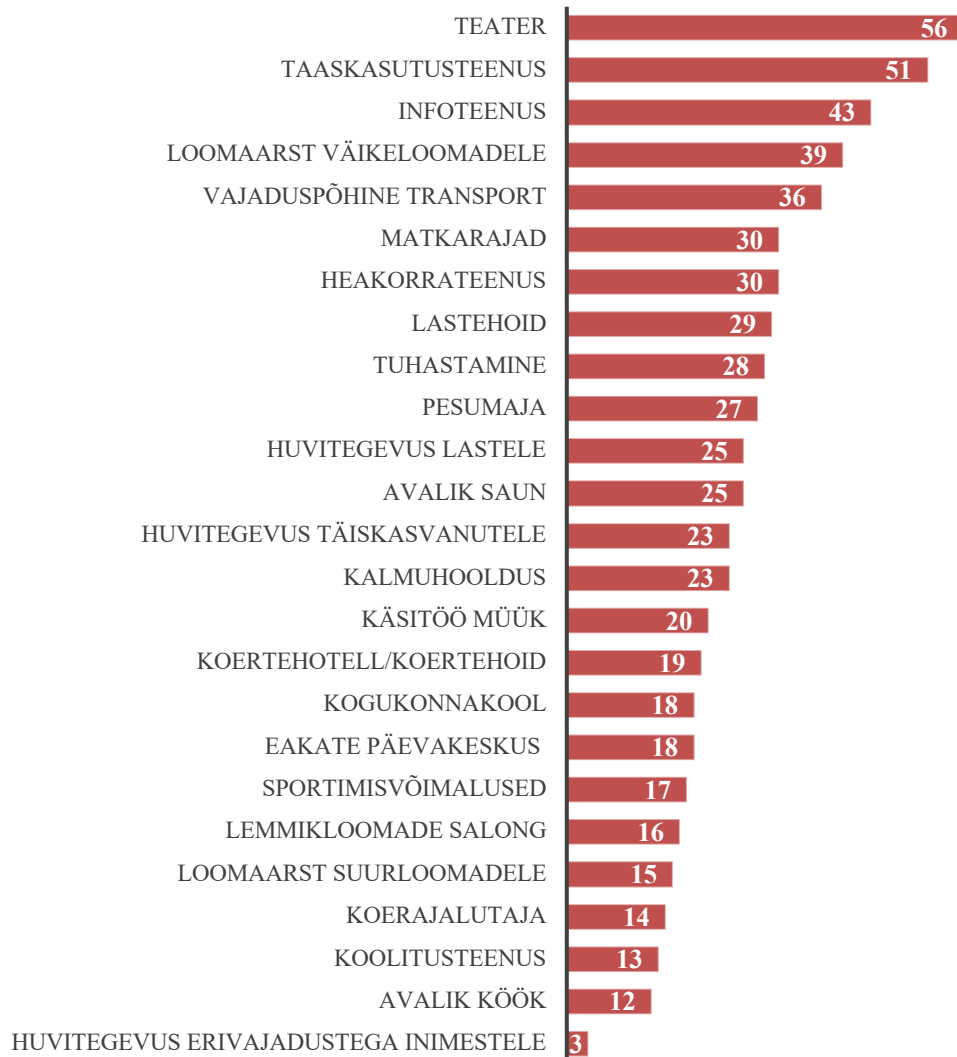
Küsitlustulemuste põhjal tunneb pea kolmandik vastajatest Hiiumaal kindlasti puudust teatrist, neljandik taaskasutusteenusest ning veidi alla viiendiku matkaradadest, loomaarstist väikeloomadele ning infoteenusest Hiiumaal toimuva kohta (joonis 5).

Joonis 5. Kuivõrd tuntakse erinevatest teenustest puudust (% , n=182)

Samas üldse ei tunta vajadust kõige sagedamini avaliku köögi ja sauna, koerajalutaja, lemmikloomade salongi ning koertehotelli või -hoiu järele.

Vaadates koos vastuseid „kindlasti tunnen puudust“ ja „pigem tunnen puudust“, ilmneb et kokkuvõttes tunnevad enam kui pooled vastajad Hiiumaal puudust teatrist ja taaskasutusteenusest, millele järgnevad infoteenus, loomaarst väikeloomadele ja vajaduspõhine transport (joonis 6).

Joonis 6. Erinevatest teenustest puuduse tundmine (%; n=“kindlasti tunnen“ + „pigem tunnen“ vastused)

Huvitegevusest, koolitusteenusest või sportimisvõimalustest puudust tundvatel vastajatel paluti oma vajadusi antud valdkondades ka täpsustada.

Selgus, et **laste huvitegevuse** osas tuntakse enim puudust erinevatest huvitegevustest väikelastele, lisaks soovitakse laste huvitegevuste suuremat valikuvõimalust, paremat kättesaadavust kodu lähedal, rohkem nii loomingulisi kui füüsilisi tegevusi ning laste

huvitegevuse võimaluste pakkumist ka suveperioodil (k.a laagreid). Lisaks mainiti vajadust suurema skatepargi ning laste sünnipäevade pidamise kohtade ja mängumaade järele.

Täiskasvanute huvitegevuse võimalusi sooviti laiendada eelkõige käsitöö- ja kunstiringide ning füüsilise tegevuse (üldfüüsiline treening, võrkpall, golf, tantsimine, aeroobika-võimlemine taipoks/kickpoks/poks, jooga) vallas. Samuti tunti puudust raamatuklubist, vestlus-, aiandus-, loodus- ja kokandusringidest. Leiti, et tegevusvõimaluste valik võiks olla suurem ning info valdkonnas toimuvast paremini kättesaadav.

Sportimisvõimaluste laiendamiseks vajatakse eelkõige ujulat ning rohkemaid grupi- ja välitreeningu võimalusi. Mõnevõrra vähem mainiti rattasõitu/rattateid, tennist ja jõusaali. Rohkem sportimisvõimalusi soovitakse ka eakatele.

Erivajadustega inimestele tahetakse eelkõige enam meelelahutuse võimalusi, aga ka arendavaid tegevusi ning vajalikke rehabilitatsiooniteenuseid.

Koolitusteenuste valdkonnas avaldati enim soovi erinevate kursuste ning hobidega seotud koolituste võimaluste laiendamiseks. Vajadust tunti ka keeleõppe, kodulähedaste koolituste ning psühholoogia ja vaimse tervise alaste enesetäiendusvõimaluste järele.

Lisaks valikvastustega küsimusele said vastajaid tuua ka **avatud vastuses** välja, millistest teenustest nad lisaks eelnevale veel Hiiumaal puudust tunnevad.

Enim mainiti vajadust paremini toimiva (ühis)transpordi ja teedevõrgu järele (15%), järgnesid erinevad lastega seotud teenused (nt lastehoid, sh õhtusel ajal, mängumaa, laste sünnipäevade korraldus, Perepesa jne; 14%), ehitus- ja parandusteenus (14%), (eri)arstiteenused (14%), prügi sorteerimine, taaskasutus (10%), ujula/spaa (8%), toitlustus/kohvikud (8%), kultuur/meelelahutus (ka väljaspool suvehooaega; 8%), tänavate ja linna korrashoid (4%), autopesula (4%) ning majutusteenus (3%).

Süvaintervjuudest ilmnes samuti, et Hiiumaa teenuste arengus on mitmeid väljakutseid, kuid ka võimalusi. Intervjuueeritud töid esile, et olemasolevad teenused vajavad täiendavat tuge ja parendamist mitmes valdkonnas. Peamisteks soovitusteks olid paremate koolitusvõimaluste loomine kogukonna liikmetele, kes tegelevad sotsiaal- ja hooldusteenustega, samuti parema rahalise ja organisatsioonilise toetuse pakkumine kogukondlike teenuste loomiseks. Koostöö erasektoriga toodi samuti esile kui potentsiaalne lahendus, et täita sotsiaalsete töökohtade puudust ja parandada teenuste kvaliteeti.

Mainiti, et hooldekoduteenuse kvaliteet ei vasta alati ootustele ning omastehoolduses ja sotsiaaltranspordis on puudu piisav arv spetsialiste ja ressursi. Samuti leiti, et omastehooldajatele pakutav abi ja tugiteenused on hetkel ebapiisavad.

Mitu intervjuueeritut märkis, et kuigi on olemas aktiivseid ettevõtjaid ja vabatahtlikke, kes panustavad probleemide lahendamisse, puudub sageli vajalik institutsionaalne toetus KOV-i poolt. Samas on teada ka edulugusid, kus vabatahtlikud ja kogukondlikud algatused on toimunud edukalt koostöös vallaga. Siiski leiti, et KOV ei reageeri alati kiiresti ega paku piisavat tuge sellistele algatustele, mis toob kaasa teenuste arengu takistusi.

Parendamist ja arendamist vajavad ka mitmed KOV-i süsteemid, kus soovitati suuremat selgitustööd, et teha kohalikule elanikkonnale selgeks vallavalitsuse ja volikogu rollid. Samuti tuleks arendada paremat koostööd KOV-i ja kogukonna vahel, et tagada kiire ja tõhus reageerimine kohalikele vajadustele ning probleemidele. Üks selline peamine kitsaskoht on ühistransport, millega rahulolematust jooksis läbi kõigist intervjuudest. Näiteks:

“Ettevõtjatele heidetakse ette, et miks teie töötajad ei kasuta ühistransporti. Kui see on nii ebamugavaks tehtud, siis ei ole võimalik seda kasutada.”

5. Kogukonnateenuste pakkumine

Kogukonnateenuse defineerimiseks on mitmeid erinevaid võimalusi ja lähenemisi. Antud uuringu kontekstis käsitleme kogukonnateenust teenusena, mida pakub kogukond ise oma liikmetele vastusena kohalikele vajadustele, sageli vabatahtlike või mittetulundusühingute kaudu. Kogukonnateenuse pakkumise eesmärgiks on toetada kohalike elanike heaolu ja parandada nende elukvaliteeti. Kogukonnateenuseid küll pakutakse sageli koostöös kohaliku omavalitsuse või ettevõtetega, kuid väga oluline on siinkohal see, et initsiatiiv nende loomiseks tuleb kohaliku kogukonna liikmetelt, nõ seestpoolt väljapoole, mitte vastupidi.

Uuringust selgus, et kogukonnateenuste osas esineb Hiiumaal mitmeid algatusi, kuid **teadlikkus** nende teenuste sisust ja võimalustest on sageli puudulik. Intervjueeritute hulgas oli neid, kes olid teadlikud näiteks vabatahtlikest seltsilistest, kogukondlikust kinost ja vabatahtlikust päästest. Siiski tõsteti esile, et paljud ei ole ise selliste teenustega kokku puutunud ega neid tarbinud.

Mõned intervjueeritud on olnud aktiivsed teatud kogukonnateenuste ellu kutsumisel või toetamisel, kuid üldiselt jäi mulje, et kogukonnateenuste mõiste on paljudele segane ja vajab rohkem selgitust. Puudub **ühene arusaam**, milline roll võiks kogukonnal olla teenuste pakkumisel ning kuidas kogukonna osalus võiks teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust parandada. Peamiselt nähti puuduvate teenuste pakkujatena ettevõtjaid.

Küsitlusuuringus leidsid vastajad, et kogukonnale vajalikest teenustest saaks **pakkuda kogukonnateenustena**, kogukonna liikmetelt kogukonna liikmetele, eelkõige transporditeenust (vajaduspõhine transport, sõidujagamine), huvitegevusi, sportimisvõimalusi, kultuurisündmusi, laste- ja lemmikloomahoidu, eakate toetamist ning talguid, aia- ja talutöid. Samuti nähti kogukonnateenuste potentsiaali koristus- ja puhastusteenuste, nõustamise ja koolitamise, taaskasutuse, naabrivalve, toitlustuse ning remondi- ja parandustööde valdkonnas.

Intervjuude põhjal hinnati **kogukonnateenuste toimimist** pigem heaks seal, kus need on olemas ja aktiivsed, kuid leiti ka, et teatud teenused vajaksid suuremat tähelepanu ja arendamist. Kriitiliseks peeti kogukonnateenuste pakkumise osas koostööd kohaliku omavalitsusega (KOV). Kuigi mõned intervjueeritud tõid esile positiivseid näiteid, kus kogukonna ja KOV-i vahel toimib hea koostöö, on siiski tunda, et KOV ei reageeri alati kogukondlikele algatustele piisava toetuse või tähelepanuga. Näiteks oodatakse omavalitsuselt suuremat aktiivsust ja tuge kogukonna vajaduste märkamisel ja nendega tegelemisel.

Kogukonnateenuste edukaks loomiseks ja arendamiseks peavad kogukonnad saama **rohkem tuge** nii rahalises kui ka teadmiste mõttes. Lisaks leiti, et KOV-i roll võiks olla aktiivsem, pakkudes selget tuge ja julgustust kogukondlike teenuste algatamiseks ja nende jätkusuutlikuks toimimiseks.

JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

Peamised trendid

1. **Hiiumaa elanikel on suur huvi kultuuri ja ajaloo vastu** – valdav enamik vastajatest on külastanud Hiiumaa Kino ja Viscosa Kultuuritehast, samuti erinevaid muuseume ja tuletornide.
2. **Huvi koolituste vastu on suur** – pooled küsitlusele vastajatest on osalenud mõnel Hiiumaal toimunud koolitusel, viiendikul ei ole see seni õnnestunud, kuid soov selleks on olemas.
3. **Sotsiaalvaldkonna teenustega kokku puutunud on nendega valdavalt pigem rahulolevad** – positiivselt hinnatakse nii vanemaealiste kui erivajadustega inimeste ja nende lähedaste kui omastehoolajate toetamist ja kaasamist.
4. **Sotsiaalteenuste kvaliteet:** Ka intervjuude põhjal hinnati sotsiaalteenuste olukorda pigem positiivseks, kuid samas leiti, et teatud valdkondades on puudujääke, näiteks hooldekoduteenuse ja omastehooluse valdkonnas oleks vaja rohkem pädevaid inimesi ja rohkem koolitusi.
5. **Kogukonnateenuste määratlemise raskused:** Mitmed intervjuueeritud leidsid, et kogukonnateenuste mõiste on segane. Inimesed ei ole tihti teadlikud, milliseid teenuseid võiks kogukond ise pakkuda või mida kogukonnateenusena käsitleda. Eriti esines seda arusaamatust KOV-i ja kogukonna koostöö kontekstis.
6. **Kogukonnateenuste osas puudub aktiivne osalus:** Kuigi Hiiumaal tegutseb palju külaseltsi ja mittetulundusühinguid, ei ole paljudel neist otsest seost kogukonnateenuste pakkumisega. Samuti puudub paljudel kogemus või kokkupuude selliste teenustega.
7. **Vabatahtlikud teenused ja kogukonna kaasatus:** Mitu intervjuueeritud töid välja, et vabatahtlike töö on oluline ja selle kaudu on võimalik pakkuda erinevaid teenuseid, nagu merepääste, vabatahtlik seltsiline ja muud sotsiaalteenused. Vabatahtlike kaasamine toimib hästi ja sageli ei esine ressursipuudust.
8. **Probleemid transpordiga:** Ühistranspordi ja sotsiaaltranspordi kättesaadavus oli korduvalt mainitud murekoht. Hiiumaa geograafia ja liikumisvõimaluste piiratus muudab kohaliku transpordi keeruliseks, sealhulgas eakatele ja sotsiaalteenuste vajajatele.

Peamised arengukohad

1. **Vajadus teenuste järele:** Enam kui pooled küsitlusele vastajad tunnevad Hiiumaal puudust teatrist ja taaskasutusteenusest ning ligi 40% ka infoteenusest, loomaarstist väikeloomadele ja vajaduspõhisest transpordist. Intervjuudest selgus, et ettevõtjad tunnevad väga suurt vajadust töötervishoiuarsti järele.

2. **Teadlikkus olemasolevatest teenustest:** Kõrgessaare külmhoone, sadama mastikraana, kogukonna pumbamaja ja külamaja rendi võimalusest ei ole suur osa elanikest kuulnud. Seega võib infopuudus saada vastava vajaduse tekkides teenuste kasutamisel takistuseks.
3. **Teenuste kättesaadavus:** Eri piirkondades on erinev juurdepääs teenustele. Näiteks Loode-Hiiumaa piirkonnas toodi välja, et sotsiaalteenuste ja kogukonnateenuste kättesaadavus on nõrk ning ka juurdepääs kultuuriteenustele ebaühtlane.
4. **Puuduvad või vähesed teenused:** Mitu intervjueeritut mainis, et Hiiumaal puuduvad teatud elutähtsad teenused, nagu psühhiaatriline abi, kriitilistes olukordades psühholoogiline nõustamine ja hooldekodude teenused. Samuti toodi välja vajadus vastava ettevalmistusega puuetega laste päevahoiu ja omastehooldajate järele.
5. **Puudulik vaimse tervise probleemidega inimeste toetamine:** ka enam kui 60% küsitlusele vastajatest on rahulolematud vaimse tervise probleemidega inimeste toetamise ning tugivõrgustike loomise ja toetamisega. Peamiste probleemidena toodi antud valdkonnas välja samuti vajalike spetsialistide (psühhiaatrid, psühholoogid) puudus ning teenuste puudumine või halb kättesaadavus. Samuti väljendati muret vajaliku konfidentsiaalsuse pärast.
6. **KOV ja kogukonna vaheline koostöö:** Intervjueeritud märkisid, et kuigi ettevõtjad ja vabatahtlikud on sageli aktiivsed, ei reageeri KOV alati nende tegevustele piisavalt kiiresti või ei toeta neid piisavalt. See võib takistada teenuste arendamist ja tõhustamist.
7. **Vajaduspõhine ühistransport:** Hiiumaa unikaalne geograafia ja vähene ühistranspordi võrgustik muudavad igapäevased liikumisvõimalused keeruliseks. Toodi välja, et ühistransport ei vasta tihti kohalike inimeste vajadustele, eriti kaugemates piirkondades.

Soovitused ja ettepanekud

1. **Kogukonnateenuste määratlemine ja teavitamine:** Tuleks selgemini määratleda, mida kogukonnateenus tähendab ja kuidas kogukond saab ise panustada. Soovitame määratleda mõistet kogukonnateenus teenusena, mida pakub kogukond ise oma liikmetele vastusena kohalikele vajadustele, sageli vabatahtlike või mittetulundusühingute kaudu. Väga oluline on siin initsiatiivi teke kogukonna enda seest, mitte väljastpoolt.
2. Samuti on vajalik suurem teavitustöö, et tõsta **teadlikkust olemasolevatest teenustest**. Teadlikkus spetsiifilistest teenustest nagu Kõrgessaare külmhoone, sadama mastikraana, kogukonna pumbamaja ja külamaja rendi võimalused on seni puudulik.
3. **Sotsiaalteenuste tugevdamine ja spetsialistide koolitamine:** Eelkõige vajavad parendamist vaimse tervise probleemidega inimeste toetamine ja omastehoolduse teenus. Vaja on rohkem spetsialiste ja koolitusi, et pakkuda kvaliteetseid teenuseid

Hiiumaal kohapeal. Nii vaimse tervise probleemide kui omastehoolduse puhul on lisaks professionaalsele abile oluline roll ka kogukondlikul toel.

4. **Ühistranspordi arendamine:** Ühistranspordi ja sotsiaaltranspordisüsteemi tuleks arendada arvestades Hiiumaa elanikkonna vajadusi ja saare geograafiat. Nõudepõhised peatuste süsteemid võiksid aidata parandada teenuste kättesaadavust. Kuna transporti toodi enim välja ka potentsiaalse kogukonnateenusena, on väga oluline otsida antud valdkonnas parimaid lahendusi koostöös kohaliku kogukonnaga.
5. **Vabatahtlike toetamine:** Vabatahtlikku tegevust tuleks veelgi rohkem toetada ja arendada, kuna see on oluline teenuste pakkumise viis. Samuti tuleks tagada piisav rahaline ja organisatsiooniline tugi, et vabatahtlikud saaksid oma tegevust jätkata.
6. **Koosloomeline väljakutsetele lahenduste leidmine:** Nii kogukonnale oluliste sotsiaalteenuste pakkumisel (nt toetavate võrgustike loomine) kui kogukonnateenuste toetamisel on väga oluline otsida parimaid lahendusi koos kogukonnaga. Selleks sobivad hästi erinevad koosloome meetodid, näiteks koosloome töötoad, kuhu on võimalik kaasata korraga ka suuremat hulka inimesi (nt maailmakohviku või avatud ruumi meetod). Koosloome protsesside edukaks läbiviimiseks võib olla kasulik kaasata neutraalse osapoolena valdkonna professionaale.

Kokkuvõtteks võib Hiiumaa teenuste kättesaadavuse uuringu põhjal öelda, et kogukonnateenused on olulised, kuid nende määratlus ja pakkumine on ebaselged. Kuigi kogukonnateenused eksisteerivad ja mõned neist on olnud edukad, vajab nende teadvustamine ja arendamine Hiiumaal veel tööd. Samuti vajab tugevdamist KOV-i ja kogukonna vaheline koostöö.

Uuringust ilmnes ka selge vajadus rohkemate spetsialiste järele sotsiaal- ja hooldusteenuste valdkonnas. Transpordiprobleemid on samuti üks peamisi väljakutseid, mis mõjutavad teenuste kättesaadavust. Üldiselt on Hiiumaa kogukond siiski aktiivne ja valmis panustama oma kodukoha arengusse, kui neile antakse piisavalt tuge ja ressursse.

LISA 1

Küsitlusankeet

1) Palun märkige, millised on Teie kokkupuuted järgnevate teenustega Hiiumaal?

Nimetus	Olen kasutanud/ külastanud	Olen kuulnud, aga pole kokkupuudet	Ei ole sellest kuulnud
1. Hiiumaa Kino teenus			
2. Viscosa Kultuuritehase teenused			
3. Külamaja rent			
4. Sadama mastikraana teenus			
5. Hiiumaa lihatööstuse teenus (Vaemla tapamaja)			
6. Kõrgessaare külmhoone teenus			
7. Kogukonna pumbamaja teenus			
8. Loomade turvakodu teenus			
9. Eakate päevakeskuse teenus			
10. Hooldekodu teenus			

2) Palun märkige, millised on Teie kokkupuuted järgnevate muuseumide ja tuletornidega Hiiumaal?

	Olen külastanud	Olen kuulnud, aga pole kokkupuudet	Ei ole sellest kuulnud
1. Hiiumaa Muuseumi Pikk Maja			
2. Kassari Muuseumimaja			
3. R. Tobiase Majamuuseum			
4. Mihkli Talumuuseum			
5. Sõru muuseum			
6. Suuremõisa loss			
7. Palade Kivimite Maja muuseum- õppehoone			
8. Hiiumaa Militaarmuuseum			
9. Tahkuna Tuletorn			
10. Kõpu tuletorn			
11. Ristna tuletorn			

3) Kas olete külastanud mõnda muud Hiiumaa muuseumit?

1. Jah. Millist muuseumit külastasite?
2. Ei

4) Kas olete osalenud mõnel Hiiumaa külaseltsi korraldatud üritusel?

1. Jah. Millist muuseumit külastasite?
2. Ei

5) Kas olete osalenud mõnel Hiiumaal toimunud koolitusel?

1. Jah. Millisel koolitusel osalesite?
2. Pole osalenud, aga sooviksin. Millisel koolitusel sooviksite osaleda?
3. Ei ole osalenud ega tunne vajadust

6) Kuidas hindate järgnevaid sotsiaalvaldkonna teenuseid Hiiumaal?

Teenus	Väga hea	Pigem hea	Pigem halb*	Väga halb*	Ei oska öelda/puudub kokkupuude
1. Vanemaealiste (55+) sotsiaalne kaasamine					
2. Erivajadustega inimeste (16+) sotsiaalne kaasamine					
3. Omastehooldajate toetamine					
4. Vanemaealiste toetamine					
5. Vanemaealiste ja nende abistajate/lähedaste TUGIVÕRGUSTIKE loomine ja toetamine					
6. Erivajadustega inimeste toetamine					
7. Erivajadusega inimeste ja nende abistajate/lähedaste TUGIVÕRGUSTIKE loomine ja toetamine					
8. Vaimse tervise probleemidega inimeste toetamine					
9. Vaimse tervise probleemidega inimestele ja nende abistajate/lähedaste TUGIVÕRGUSTIKE loomine ja toetamine					

7) Palun märkige, kui võrd tunnete Hiiumaal puudust järgnevatest teenustest/tegevustest?

Teenus	Kindlasti tunnen	Pigem tunnen	Pigem ei tunne	Üldse ei tunne	Ei oska öelda
1. Vajaduspõhine transport					
2. Avalik köök					
3. Avalik saun					

4. Heakorratenus (nt talgud, abi muru niitmisel jne)					
5. Infoteenus (info Hiiumaal toimuvast)					
6. Lastehoid					
7. Kogukonnakool					
8. Kalmuhooldus					
9. Tuhastamine					
10. Loomaarst väikeloomadele					
11. Loomaarst suurloomadele					
12. Lemmikloomade salong					
13. Koertehotell/koertehoid					
14. Koerajalutaja					
15. Pesumaja					
16. Eakate päevakeskus					
17. Käsitöö müük					
18. Matkarajad					
19. Taaskasutusteenus					
20. Teater					
21. Huvitegevus lastele*					
22. Huvitegevus täiskasvanutele*					
23. Huvitegevus erivajadustega inimestele*					
24. Koolitusteenus*					
25. Sportimisvõimalused*					

*Vastuste "Kindlasti tunnen" ja "Pigem tunnen" valikul täpsustus: „Millest täpsemalt puudust tunnete?“

8) Millistest teenustest lisaks eelnevale veel Hiiumaal puudust tunnete?

-
- Ei tunne rohkem millestki puudust

9) Milliseid kogukonnale vajalikke teenused saaks Teie hinnangul pakkuda kogukonnateenustena, st kogukonna liikmetelt kogukonna liikmetele?

-
- Ei oska öelda

10) Kas Teil on täiendavaid ettepanekuid teenuste kättesaadavuse parandamiseks Hiiumaal?

-
- Ei ole ettepanekuid

TAUSTATUNNUSED

Lõpetuseks mõned küsimused Teie enda kohta.

1) Palun märkige oma sugu:

1. Mees
2. Naine
3. Ei soovi määratleda

2) Palun kirjutage oma vanus

SUUR TÄNU VASTAMISE EEST!